

Κείμενο 1

Το δύσκολο άθλημα της φιλίας

Το παρακάτω διασκευασμένο κείμενο δημοσιεύθηκε στο www.tovima.gr στις 18 Ιουλίου 2020. Υπογράφεται από τον συγγραφέα Αλέξη Σταμάτη.

Ο Μαρσέλ Προυστ¹ έλεγε πως δεν υπάρχει τίποτα πιο τρυφερό από την αλληλογραφία φίλων που δεν επιδιώκουν να συναντηθούν. Αν ζούσε φυσικά στην εποχή των σόσιαλμίντια², ίσως να ισχυριζόταν το ακριβώς αντίθετο.

Η φιλία την εποχή του Διαδικτύου δεν έχει καμία σχέση με αυτό που εννοούσαμε παλιά. Ο ενσώματος εαυτός αντικαθίσταται από τον ψηφιακό, ο οποίος είναι μια κατασκευή, μια σκηνοθετημένη επιλογή του τι θέλουμε κάθε φορά να προβάλλουμε. Τι φιλίες μπορεί να συνάψει αυτός ο ψηφιακός εαυτός; Κι ακόμη σε περιόδους «σοσιαλμιντιακής» κρίσης, μακροχρόνιες φιλίες (ηλεκτρονικές ή μη) μπορεί να διαταραχθούν για ένα αιμοβόρο post³ ή ένα «λάθος» like⁴. Αυτά ακούγονται κωμικοτραγικά, αλλά είναι η θλιβερή πραγματικότητα που ανέτρεψε την έννοια της φιλίας.

Η αξία της φιλίας ήταν πολύ σημαντικό ζήτημα τα αρχαία χρόνια. Ο Αριστοτέλης θεωρούσε ότι υπάρχουν τρία είδη φιλίας: το πρώτο, η ωφελμιστική φιλία, που απορρέει από το συμφέρον, είναι συμπτωματική, δεν πηγάζει από ειλικρινά συναισθήματα, είναι ρευστή και παροδική και αφορά μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα. Το δεύτερο, η απολαυστική φιλία, χαρακτηρίζει τα νιάτα. Αναπτύσσεται ανάμεσα σε εφήβους, σε συμφοιτητές και συμμαθητές, είναι συμπτωματική κι αυτή. Πηγάζει από αυθόρμητα συναισθήματα, διαφοροποιείται και η απόλαυσή της φθίνει, καθώς διαφοροποιούνται τα κοινά ενδιαφέροντα. Ισχυρότερο, δίχως αμφισβήτηση, είναι το τρίτο είδος φιλίας που θεμελιώνεται, κατά τον Αριστοτέλη, στον αλληλοσεβασμό και την αλληλοεκτίμηση των αρετών, των αξιών και των ιδανικών δύο προσωπικοτήτων, οι οποίες ανοίγονται αμφίδρομα δίχως αναστολές. Ο ψυχικός αυτός δεσμός εξυπακούεται ότι προϋποθέτει και απαιτεί χρόνο, έχει χαρακτήρα άφθαρτο, στηρίζεται στην καλοσύνη, την εμπιστοσύνη και τη στέρεα αγάπη και

¹ Γάλλος συγγραφέας, δοκιμιογράφος και κριτικός.

² μέσα κοινωνικής δικτύωσης

³ ανάρτηση

⁴ θετικό σχόλιο

ενσυναίσθηση. Είναι μακροχρόνιος και δοκιμάζεται στη χαρά και στη θλίψη.

Δεν είναι τυχαίο ότι όσο μεγαλώνουμε μένουμε με δυο-τρία άτομα που θεωρούμε ουσιαστικά φίλους μας. Συνήθως είναι με άτομα που έχουμε γνωρίσει στην εφηβική ή μετεφηβική ηλικία και για κάποιον λόγο, ο οποίος ίσως να είναι η ανάμνηση της καθαρότητας του αισθήματος, έχουν παραμείνει στη ζωή μας.

Ζούμε λοιπόν στην εποχή της αντανάκλαστικής φιλίας, όπου η έννοια παραποιείται. Σχεδόν γνωστοί, ακόλουθοι, προσθήκες «φίλων» και «φίλοι» «φίλων» προσμετρώνται στους «φίλους» που δεν είναι φίλοι, αφού ούτε την πραγματική τους εικόνα έχουμε. Σαν παιχνίδι προφίλ που σε καλεί να μαντέψεις ποιος είναι ο εκάστοτε «φίλος» και βέβαια είναι αυτός που νομίζεις ότι θέλει να είναι. Ζούμε στην εποχή των γνωριμιών. Της αμοιβαιότητας, της ανταλλαγής. Της φιλίας του Διαδικτύου.

Επιστρέφοντας στο πόσο δύσκολο και απαιτητικό είναι το αίσθημα της φιλίας είναι γεγονός ότι οι αληθινές φίλιες χαρακτηρίζονται από μια σταθερή δοκιμασία. Η σχέση, για να είναι νοηματοδοτημένη, θα δοκιμαστεί. Θα δοκιμαστεί στη σιωπή, θα ακονιστεί στη διαφωνία, θα σφυρηλατηθεί στη διεκδίκηση. Θα βιωθεί στη βιωμένη πνευματικότητα και στην προσωπική αναζήτηση, στο άνοιγμα της ψυχής. Η επικράτησή της έναντι όλων των δοκιμασιών θα είναι και η τελική σφραγίδα της.

Κείμενο 2

Θα πεθάνω ένα πένθιμο ...

*Ο ποιητής Κώστας Ουράνης εμφανίζεται στα Γράμματα ήδη από το 1908, ωστόσο βρίσκει την προσωπική ποιητική του «φωνή» στη συλλογή **Νοσταλγίες** (1920), όπου περιλαμβάνεται το παρακάτω ποίημα.*

Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινόπωρου δείλι⁵
μες στη κρύα μου κάμαρα⁶ όπως έζησα μόνος·
στη στερνή⁷ αγωνία μου τη βροχή θε ν' ακούω⁸
και τον κούφιο το θόρυβο που ανεβάζει ο δρόμος.

Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινόπωρου δείλι
μέσα σ' έπιπλα ξένα και σε σκόρπια βιβλία,

⁵ δειλινό

⁶ δωμάτιο

⁷ τελευταία

⁸ θέλω να ακούω = θα ακούω

θα με βρουν στο κρεβάτι μου. Θε να 'ρθεί ο αστυνόμος,
θα με θάψουν σαν άνθρωπο που δεν είχε ιστορία.

Απ' τους φίλους, που παίζαμε πότε-πότε χαρτιά,
θα ρωτήσει κανένας τους, έτσι απλά: -«Τον Ουράνη
μην τον είδε κανείς; Έχει μέρες που χάθηκε!...»
Θ' απαντήσει άλλος παίζοντας: -«Μ' αυτός έχει πεθάνει!»

Μια στιγμή θα κοιτάξουνε ο καθένας τον άλλο,
θα κουνήσουν περίλυπα και σιγά το κεφάλι,
θε να πουν: -«Τ' είναι ο άνθρωπος!... Χτες ακόμα εζούσε ...»
Και βουβά το παιγνίδι τους θ' αρχινίσουνε πάλι.

Κάποιος θά 'ναι συνάδελφος στα «ψιλά» που θα γράψει,
πως: «προώρως απέθανεν ο Ουράνης στην ξένην,
νέος γνωστός εις τους κύκλους μας, πού 'χε κάποτε εκδώσει
συλλογή με ποιήματα πολλά υποσχομένην».

Κι αυτός θά 'ναι ο στερνός της ζωής μου επιτάφιος.
Θα με κλάψουνε βέβαια μόνο οι γέροι γονιοί μου,
και θα κάνουν μνημόσυνο με περίσσιους παπάδες,
όπου θά 'ναι όλοι οι φίλοι μου - κι ίσως ίσως οι οχτροί μου.

Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινόπωρου δείλι
σε μια κάμαρα ξένη, στο πολύβοο Παρίσι,
και μια Κέττυ, θαρρώντας πως την ξέχασα γι' άλλην,
θα μου γράψει ένα γράμμα - και νεκρό θα με βρίσει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της φιλίας στην εποχή του διαδικτύου; Να τα παρουσιάσεις συνοπτικά σε 50-60 λέξεις λαμβάνοντας υπόψη σου το περιεχόμενο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην 1^η και στην 3^η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας αναφέρεται αντίστοιχα στον Μαρσέλ Προυστ και στον Αριστοτέλη και παραθέτει τις απόψεις τους σχετικά με το θέμα της φιλίας. Να σχολιάσεις την λειτουργία κάθε αναφοράς στα συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 επαναλαμβάνονται τύποι των λέξεων «δοκιμάζω» και «δοκιμασία».

α. Τι προσδίδουν αυτές οι επαναλήψεις στο συγκεκριμένο σημείο του κειμένου; (μονάδες 5)

β. από μια σταθερή δοκιμασία, όλων των δοκιμασιών: Γράψε από μια συνώνυμη για τη λέξη «δοκιμασία» στις παραπάνω φράσεις, προσέχοντας ώστε να μην αλλάξει το νόημα στο γλωσσικό περιβάλλον των προτάσεων στις οποίες βρίσκονται. (μονάδες 10)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο ποίημα που διάβασες (Κείμενο 2) το ποιητικό υποκείμενο βιώνει μια έντονη και σύνθετη συναισθηματική κατάσταση. Να ανιχνεύσεις τις συναισθηματικές αντιδράσεις που φαίνεται να του προκαλούν τα πρόσωπα του στενού κοινωνικού του περιβάλλοντος (μονάδες 10). Πώς σου φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο τις αντιμετωπίζει (μονάδες 5); Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15